

Сөздік диктант

Қара будундар

Икта

Хандық билік

Орда

Шерби

Гурхан

Атабектер

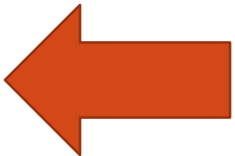
Сюбашы

Инал

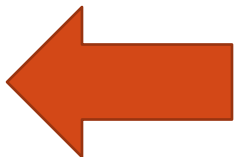
Қаған

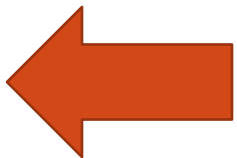
*қарапайым
халық*

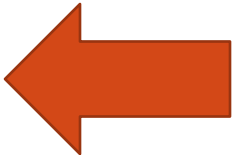
*Жер иеленудің
бір түрі*

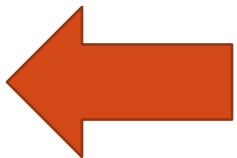
*Тайпалардың
басқару жүйесі*

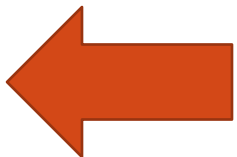
*Хан билігінің ең басты
басқару орталығы*

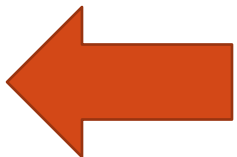
*ұлыстардың ішкі
істерін жүргізгендер*

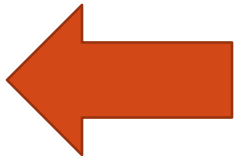
Жоғарғы лауазым

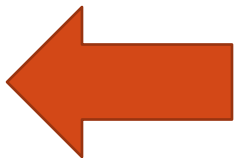
*Иналдың
тәрбиешісі*

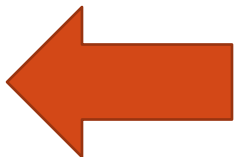
Әскербасы

Жабғудың мұрагері

*Қағанаттың
билеушісі*

Хронологиямен жұмыс

$$1400 : 2 + 425 = ?$$

$$1000 : 2 + 671 = ?$$

$$1000 : 2 + 643 = ?$$

$$1800 : 3 + 598 = ?$$

$$1600 : 2 + 355 = ?$$

$$2000 : 2 + 208 = ?$$

$$800 : 2 + 737 = ?$$

$$3000 : 2 - 290 = ?$$

$$1000 : 2 + 641 = ?$$

$$1212 : 2 + 606 = ?$$

$$3000 : 2 + 1500 = ?$$

4. Тарихи оқиғаларды теңестір.

..... + IV ғасыр = Орталық Азия

Қидан + Жетісу =

..... + Қарақытай = Қарахан мемлекетінің жерін басып алу

1143 жыл + тақ =

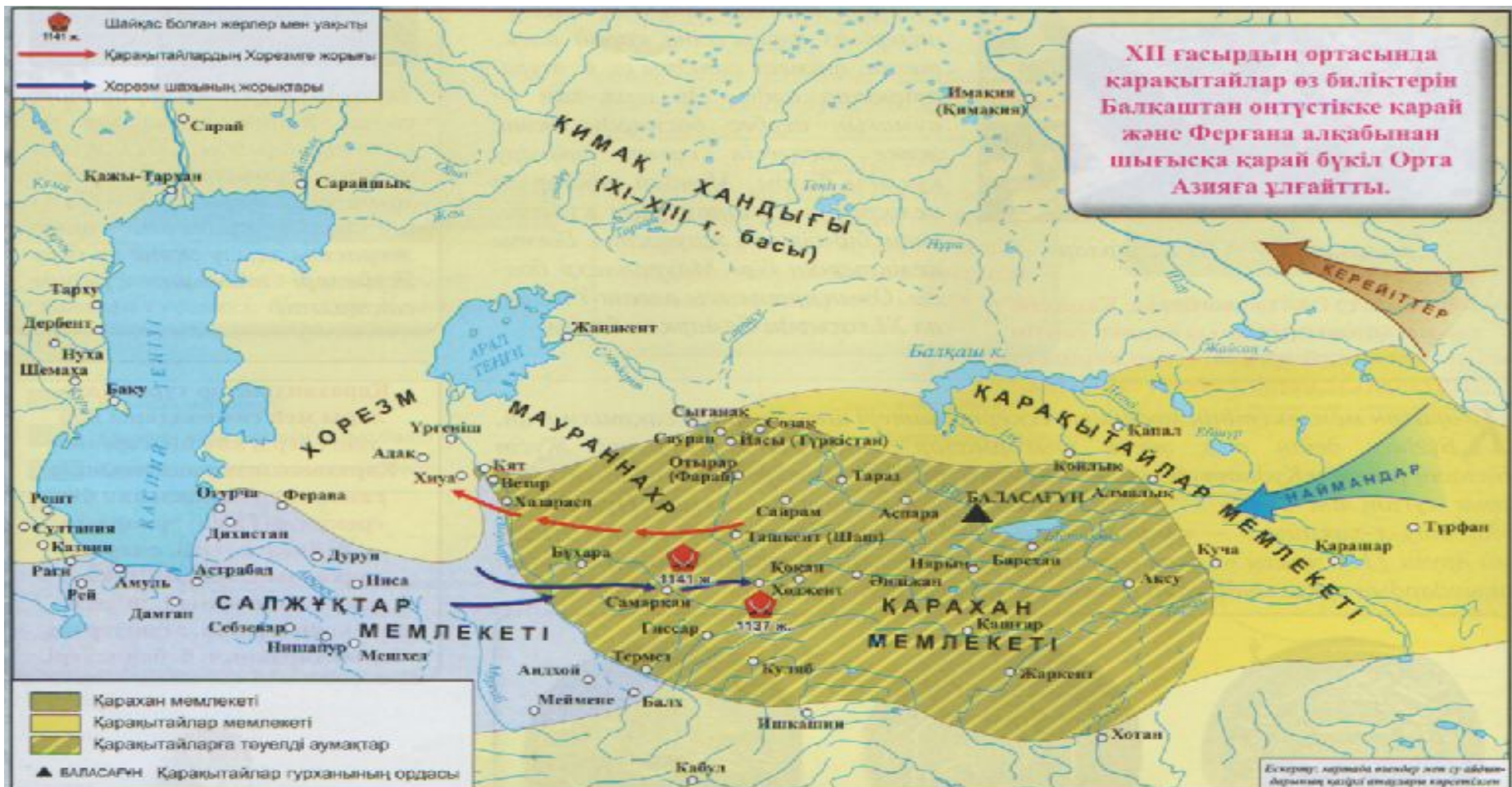
..... + Қарақытай = Ходжент маңында қарахан әскеріне ойсырата соққы берді

Қарақытай + Хорезм =

1210 жыл + Хорезм шахы =

Қала басшылары + Гурхан =

Дамыған орта ғасырлардағы мемлекеттерді картадан көрсету

Сабақтың тақырыбы:

Қыпшақ хандығы

Жаңа сабақ жоспары

- Қыпшақтардың қоныстанған жерлері, этникалық құрамы
- Қыпшақ хандығының қоғамдық құрылысы
- Қыпшақ хандығының саяси жағдайы
- Қыпшақ хандығының шаруашылығы

Қыпшақ хандығы

ҚЫПШАҚ ХАНДЫҒЫ (XI–XIII ғ. басы)

Қыпшақтар (европалық дереккөздерде — кумандар, орыс дерек көздерінде — половцы) — түркілердің ежелгі көшпелі халқы. Тайпалардың ішінде ең беделдісі бөрілер болған. Бұл «елбөрілер» болып та айтылады. Қыпшақ хандары осы тайпадан шығып отырған.

Парсы ақыны, саяхатшысы Насири Хусроу (XI ғ.) Алтайдан Еділге дейінгі эсерлерді 1045 жылы тұңғыш рет және біржола «Дешти Қыпшақ» — Қыпшақтар даласы деп атады.

Қыпшақ хандығы

- **Қыпшақ хандығы**
- **Құланды даласы**
- **Алтай, Ертіс**
- **Балхаш көлі, Жоңғар Алатауы**
- **Орал, Еділ**

•Көшіп-қонған жерлері

•Нұра

•Тобыл

•Қобда

•Ойыл

•Сағыз

•Елек

•Маңғыс

•тау

•Үстірт

•Сарысу

•Есіл

•Жем

Қыпшақтардың этникалық құрамы

- **Батыс бірлестігі 11 тайпа**
 - Елбөрілі
 - Тоқсоба
 - Йетиоба
 - Дурут
- **Түркі тілдес тайпалар**
 - Қимақ
 - Оғыз
 - Құман
 - Башқұрт
 - Қаңлы
 - Қарлұқ
 - Жікіл
- **Шығыс бірлестігі 16 тайпа**
 - Негізгі тайпалар (8)
 - Ұсақ тайпалар (8)

Қыпшақ хандығының қоғамдық құрылысы

Әскери басқару жүйесі

- **Оң қанат**
 - Орталығы:
 - Сығанақ
- **Сол қанат**
 - Орталығы:
 - Сығанақ
 - Орда

Қыпшақ жауынгерлері

Қыпшақ хандығының саяси жағдайы

- ◆ Қыпшақтар XI ғасырдан бастап Қазақстанның Жетісудан басқа жерлерінің бәріне иелік ете бастады
- ◆ Қыпшақтардың бөгде аттары: Орыс деректерінде (половцы) далалықтар деп аталған. Венгр деректерінде “кундар”, “командар” деп аталған.
- ◆ Қыпшақтар Хорезм елімен қатынасты жақсартуға мүдделі болды.
- ◆ Қыпшақтар өз іштеріндегі алауыздықтың кесірінен Хорезм елімен болған шайқастарда жеңіліп қалып отырды.
- ◆ Екі мемлекет арасындағы бәсекелестік Монғол шапқыншылығынан кейін біржола тынды.
- ◆ Қыпшақ хандығы құлағанымен оның халқы мүлдем жойылып кеткен жоқ.

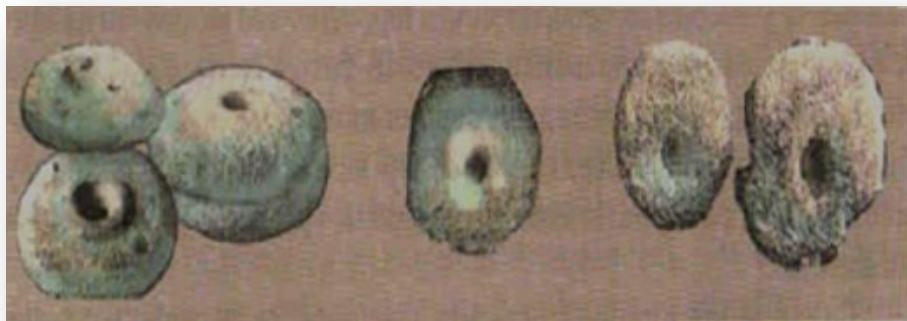
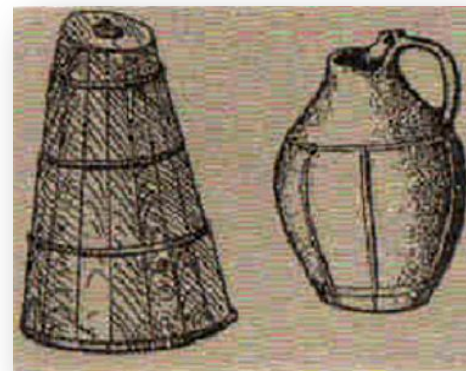
Қыпшақ хандығының шаруашылығы

Мал шаруашылығы (төрт түлік)

Тұрмыстық кәсіп (қолөнер, зергерлік)

Аң аулау шаруашылығы

Егін шаруашылығы (тары, күріш, бидай)

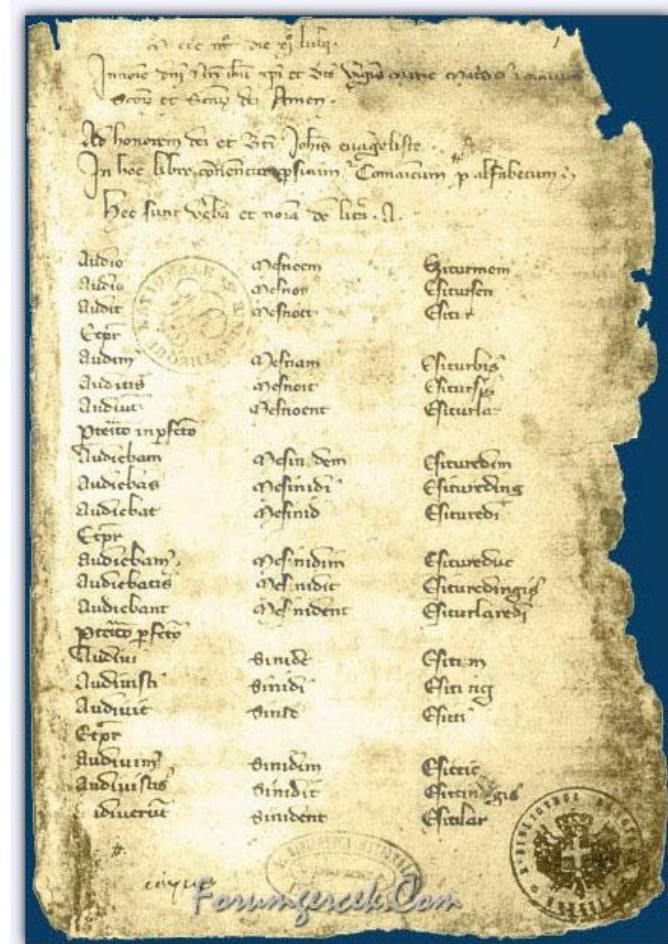

“Кодекс Куманикус”

(“Қыпшақ тілдерінің сөздігі – 14 ғасырдың бас кезінде 1303 жыл куман тілінің көне қыпшақ тілінің әйгілі жазба ескерткіші, оның бір ден бір данасы Венециядағы әулие Марк соборының кітапханасында сақтаулы тұр. Оны қыпшақтардың батыс тармағының ауызекі сөйлеу тілінің негізінде миссионерлер құрасытырылған. Шамамен 1300 ден тұрады.

Қыпшақ хандығының әйгілі президенттері

- Мысыр мен Серианың мәмлүк сұлтаны Бейбарыс Каспий маңындағы даланы мекендеген Берш руынан шыққан, Дешті қыпшақта дүние келген
- Шығыс философиясының ұлы өкілдерінің бірі - Әл-Фараби.

Жаңа сабақты бекіту

Мен бүгінгі сабақта нені меңгердім?

Қыпшақ қоғамының әлеуметтік құрылымы

Тапсырма: Қыпшақ хандығының хандық басқару жүйесі негізінде жоғарыдан төмен қарай ретімен орналастыру

Ханның туған-
туысқандары

құлдар

басқақтар

жатақтар

Ақсүйек-
шонжарлар

Ру-тайпа
көсемдері

Тархандар

бектер

байлар

хан

Үйге тапсырма

1. Қыпшақ хандығы
2. Қосымша мәлімет оқып келу
3. Өз-өзін тексеру сұрақтары

3. «Жел және қолжазба». Олардың есімдерін білесің бе? Пікір айтқан авторларды анықта.

«Бұл жерден нан
жей алмайсың,
тек күріш пен
тары ғана»

.....

«Бұл даланың
ерекшелігі,
оның өсімдіктері
арпаның орнына
жүреді»

.....

«Оларда
кұлдық биледі.
Кұлдарды
«яланкуг»
деп атады.

.....

«Қаңлылар
қыпшақ тілінде
сөйлейді»

.....

«Оларда
көбіне
кездесетіні
тары...»

.....

«Қыпшақтар
маған дәмі
қышқыл сусын –
айранды ұсынды»

.....

Бағалау: